

Nefndasvið Alþingis
Stjórnskipunar- og eftirlitsnefnd
b/t. nefndarritara
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 23. október 2015

Efni: Frumvarp til laga um breytingar á upplýsingalögum (19. mál)

Viðskiptaráð þakkar nefndinni fyrir það tækifæri að fá að veita umsögn um ofangreint lagafrumvarp. Með frumvarpinu er lagt til að stjórnvöldum og lögaðilum í meirihlutaeigu hins opinbera verði skylt að birta opinberlega sundurgreindar upplýsingar um kaup á vörum og þjónustu yfir 150.000 kr. í hverjum almanaksmánuði. Upplýsingarnar skuli vera almenningi aðgengilegar á vef viðkomandi stjórnvalds eða lögaðila eigi síðar en tíunda dag næsta mánaðar. Þar skuli kaupfjárhæð koma fram, ásamt lýsingu á keyptri vöru og þjónustu. Þá skulu einnig fylgja upplýsingar um hver seljandi er. Viðmiðunarupphæðin muni síðan breytast annað hvert ár í samræmi við vísitölu neysluverðs.

Viðskiptaráð telur mikilvægt að auka bæði gagnsæi og aðhald í opinberum rekstri. Líkt og fram kemur í greinargerð með frumvarpinu námu kaup ríkis og sveitarfélaga á vörum og þjónustu um 200 milljörðum kr. árið 2012. Þá eru ótalin kaup fyrirtækja sem eru að meirihluta í eigu opinberra aðila. Kjör hins opinbera við innkaup skipta því verulegu máli þegar kemur að hagkvæmni í opinberum rekstri.

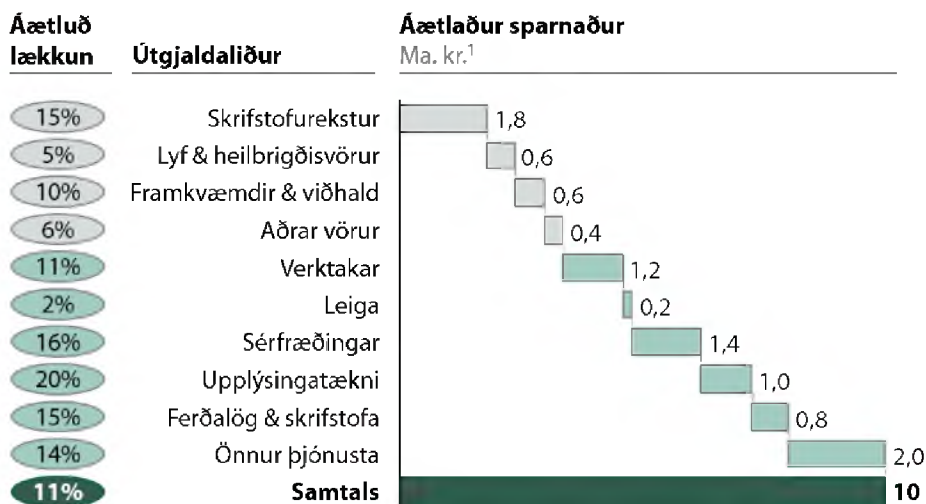
Markmið um bætt opinber innkaup lofsvert

Viðskiptaráð tekur undir markmið frumvarpsins um að tryggja aðgang að upplýsingum um það hvernig opinberir aðilar verja þeim fjármunum sem þeir hafa til ráðstöfunar. Með þeim hætti má auka aðhald með opinberum útgjöldum og styðja þannig við aukna hagkvæmni. Að mati ráðsins er auk aukinnar upplýsingaskyldu rétt að ráðast í heildstæðar úrbætur á fyrirkomulagi opinberra innkaupa.

Ísland er eftirbátur grannríkjanna þegar kemur að opinberum innkaupum. Hjá ríkinu eru sameiginleg innkaup langt undir mögulegu hámarki og dæmi um að ólíkar stofnanir kaupi sömu vörur á ólíkum kjörum. Því eru sterkar vísbendingar um að hið opinbera nýti ekki kaupstyrk sinn sem skyldi til að tryggja sér hagstæð kjör. Samráðsvettvangur um aukna hagsæld á Íslandi áætlaði að endurbætur í þá veru gætu skilað um 10 ma. kr. sparnaði á ári fyrir ríkissjóð – og er þá sparnaður á sveitastjórnarstigi ótalinn (mynd 1).¹

Mynd 1

Úttekt á opinberum innkaupum leiddi í ljós að áætlaður sparnaður við umbætur í málaflokknum nemur um 10 ma. kr. á ári fyrir ríkissjóð

¹ Áætlunin á einungis við um ríkissjóð. Vegna skorts á sambærilegum gögnum fyrir sveitastjórnarstigið er því sleppt í þessari áætlun, en samkvæmt úttektinni gæti hlutfallslegur sparnaður þar verið hærri

Heimild: Samráðsvettvangur um aukna hagsæld á Íslandi

Annmarkar á frumvarpinu í núverandi mynd

Þótt Viðskiptaráð taki undir markmið frumvarpsins eru hins vegar á því annmarkar sem koma í veg fyrir að ráðið geti mælt með því að það nái fram að ganga.

Fyrir það fyrsta þarf að gæta viðskiptahagsmuna þeirra fyrirtækja sem opinberir aðilar kaupa vörur og þjónustu af. Af lagagrein þeirri sem ætlunin er að bæta við upplýsingalögin er ekki ljóst hvað felst í því að upplýsa um kaupfjárhæð, ásamt lýsingu á keyptri vöru og þjónustu. Tekur Viðskiptaráð undir það sem fram kemur í umsögn Samtaka iðnaðarins um að það geti varðað mikilvæga viðskiptahagsmuni ef einingaverð eru gerð opinber. Auk þess kunna lýsingar á keyptri vöru og þjónustu að varða viðskiptahagsmuni söluaðila ef um of ítarlegar upplýsingar er að ræða.²

Í frumvarpinu er kveðið á um að þessi upplýsingaskylda verði aðeins takmörkuð ef ákvæði 10. gr. upplýsingalaga um takmarkanir á upplýsingarétti vegna almannahagsmuna eiga við. Að mati Viðskiptaráðs ætti einnig að takmarka upplýsingarétt í þessu samhengi á grundvelli 9. gr. upplýsingalaga sem kveður á um að óheimilt sé að veita almenningi aðgang að gögnum um einka- eða fjárhagsmálefni einstaklinga sem sanngjarnt er og eðlilegt að leynt fari, nema sá

¹ Nánari umfjöllun um opinber innkaup má nálgast í riti Viðskiptaráðs Íslands (2015): „Hið opinbera: tími til breytinga“ (bls. 61) á eftirfarandi slóð: <http://vi.is/malefnastarf/utgafa/skyrslur/hid-opinbera/>

² Umsögn Samtaka iðnaðarins um þingmálið má nálgast á eftirfarandi slóð: <http://www.althingi.is/alttext/erindi/145/145-248.pdf>

samþykki sem í hlut á. Sömu takmarkanir gilda um aðgang að gögnum er varða mikilvæga fjárhags- eða viðskiptahagsmuni fyrirtækja og annarra lögaðila.

Úfærsla of íþyngjandi

Að mati Viðskiptaráðs gengur frumvarpið of langt í ákvæðum um kvaðir á opinbera aðila. Annars vegar skapar það aðilum mikinn umsýslukostnað að birta upplýsingar um öll innkaup 10-40 dögum frá því að þau eiga sér stað. Réttara væri að slík upplýsingagjöf færi fram á þriggja, sex eða tólf mánaða fresti. Þá telur ráðið fjárhæðarmörkin vera of lág. Ætla má að með slík viðmið myndi frumvarpið skapa umtalsverðan kostnað vegna mikils fjölda færslna sem falla myndu undir hin nýju upplýsingalög.

Verðmæti opinberra fyrirtækja gæti rýrnað

Loks skapar frumvarpið vandamál fyrir fyrirtæki í opinberri eigu. Að mati ráðsins væri heppilegast að unnt væri að birta allar fjárhagsupplýsingar þeirra aðila sem hið opinbera er meirihluta eigandi að. Það er hins vegar vandkvæðum bundið fyrir þau félög sem starfa á samkeppnismarkaði. Frumvarp þetta kann að draga úr verðmæti slíkra félaga með tvennum hætti: annars vegar með birtingu upplýsinga sem skaða viðskiptahagsmuni og hins vegar með umsýslu sem gerir rekstur þeirra óhagkvæmari.

Þessi staðreynd varpar ljósi á hve óheppilegt það er að hið opinbera starfi á samkeppnismarkaði. Slík fyrirtæki njóta ekki aðhalds frá eigendum sínum í núverandi mynd þar sem ekki ríkir fullnægjandi gagnsæi um rekstur þeirra. Á sama tíma myndi slíkt gagnsæi leiða til þess að verðmæti þeirra minnkaði. Viðskiptaráð hvetur því stjórnvöld til að draga úr samkeppnisrekstri á vegum hins opinbera til að þessi staða verði ekki uppi til frambúðar.

Viðskiptaráð leggur til að frumvarpið verði endurskoðað með tilliti til ofangreindra athugasemda.

Virðingarfyllst,

Marta Guðrún Blöndal

Lögfræðingur

Viðskiptaráðs Íslands